

Preek 25 juli 2021

Lezingen: Numeri 21:4-9 en Johannes 3:1-21

Hoe kun je leven in geloof, leven met God. Hoe in Jezus te zijn, in God?

Gemeente, zusters, broeders,

We beginnen bij Nicodemus. Dan blijft het ook nog een beetje op een afstand. We mogen toekijken, aan de zijlijn, zo gezegd, een beetje als warming up om dan straks in te vallen.

We beginnen bij Nicodemus. Die in de nacht komt.

Over het algemeen staat hij er slecht op, in de kerk en de bijbeluitleg. Hij komt stiekem, dus durft niet voor zijn geloof uit te komen. En hij snapt er maar weinig van. Zo heb ik het altijd gehoord en zo las ik het dus ook. En ik denk eigenlijk dat dat helemaal niet klopt. Het is in elk geval een tamelijk liefdeloze, onbarmhartige manier van kijken en lezen. Het is nogal uit de hoogte, neerkijkend op die Farizeeër (dan denken we al snel: dat kan niet goed zijn). De vraag is of wij zo kunnen, zo oordelen.

Ik denk dat het anders zit, dat het veel dubbelzinniger om het voorzichtig te zeggen. [Ik denk zelfs dat het verhaal hier met ons speelt, en met ons aan de haal gaat. Het lokt ons oordeel uit, dat verhaal met die Nicodemus. Het speelt met onze vooroordelen – Farizeeër, stiekem in de nacht, onoprecht – en inderdaad, wij hebben al snel ons oordeel klaar. Om dan te horen dat het Jezus en de Vader helemaal niet om oordelen gaat ...]

Het verhaal velt zelf ook geen oordeel. Het blijft open. Nicodemus verdwijnt van het decor, verdwijnt weer in de nacht, in de duisternis – of ... in de dag, in het licht? Daar eindigt het mee, duisternis en licht.

Daar klinkt het begin van het evangelie in mee. Over het Woord. Over het licht dat in de wereld kwam en dat ieder mens verlicht. Er staat dan: het kwam tot het zijne – wat ook betekent, tot Israël, tot de Joden, het volk van God – en de zijnen namen hem niet aan, maar wie hem wel aannamen, mochten zich kinderen van God noemen.

Dat wordt hier opgenomen, als één van de Joodse (of Judese) leiders naar Jezus komt. In de nacht, in het duister. Maar hoort hij nou bij de nacht, of komt hij nou juist tot het licht? Dat blijft open. Maar de suggestie is toch eerder het laatste.

Hij komt naar Jezus in de nacht, waar wij van alles van vinden – maar Jezus niet! Die ontvangt hem, zonder te oordelen. En moet je horen wat hij dan zegt: ‘wij weten dat U van God gekomen bent – want uw werken, uw tekenen, dat kan alleen als God met U is’.

Ook daarvan wordt in de uitleg meteen gezegd: ‘ja oké, maar het is niet de volledige, orthodoxe belijdenis van Jezus als de eniggeboren Zoon enz. enz.’ En dan denken we ook dat Jezus hem corrigeert en tegenspreekt. Maar dat is nog maar de vraag.

Misschien sluit Jezus wel aan, meer zoals ‘Inderdaad, amen broeder, maar ...’ Want het lijkt er toch op dat Jezus Nicodemus hier juist wel in vertrouwen neemt (wat hij bij de menigte niet deed).

En gaan dan ook wel heel snel heen over wat Nicodemus wel zegt. Namelijk dat Jezus van bij God komt. Dat weet hij (hij zegt zelfs wij, dus er zijn er waarschijnlijk nog veel meer – maar hij is gekomen, hij zoekt Jezus op.)

Natuurlijk blijkt even later dat Nicodemus het niet begrijpt. En dat hij daarmee eigenlijk faalt in zijn roeping als leraar van Israël. Maar in het Johannes-evangelie begrijpt niemand Jezus. In (volgens mij) alle gesprekken in dit evangelie wordt Jezus misverstaan. En dat begrijp je als lezer(es) ook heel goed, want Jezus reageert altijd vreemd, tegendraads, onnavolgbaar, op een ander niveau.

Want begreep u net alles wat u hoorde, van wat Jezus zei? Begrijpt u dat van dat opnieuw geboren worden (wat in het Grieks ook kan betekenen: van ‘omhoog geboren worden’; het is een bewust woordspel, beide betekenissen spelen mee), van de wind/Geest die waait ...

Ik heb zelfs de indruk dat het evangelie ons dat begrip uit handen wil nemen. Denk niet dat je het zomaar begrijpt. Daarom is Jezus vaak moeilijk te volgen, en spreekt Hij vaak in raadsels.

Dat zie je ook aan Nicodemus, een geleerde man, een leraar in Israël. Met al zijn geleerdheid en met zijn geloof – ook in Jezus’ door God gezonden-zijn – verstaat hij niet, of beter ziet hij niet dat wat Jezus zegt helemaal past in de geschiedenis van Israël, van het volk met die vreemde God. Want dat begon toch ook met een Woord, en vervolgens met wonderlijke, tegennatuurlijke geboortes – geboortes van omhoog (en de oude Abraham en Sara die daarmee opnieuw geboren werden als vader en moeder). En het gebeurt in die geschiedenis toch ook telkens weer dat het volk terugvalt in het stof, in het aardse, en het perspectief kwijtraakt, het Woord wantrouwt – zoals we lezen.

Daarom zei ik aan het begin: het is moeilijk om te leven met het licht, met de Geest, met het geloof. Je kan denken het te vatten, ermee te leven – zoals Nicodemus zonder twijfel doet als gerespecteerd leider – en het gaandeweg toch kwijt raken. Je kunt zomaar de Geest, het hogere, het wonder kwijtraken. Het kan ook bijna niet anders dat ons dat steeds weer ontglipt. Want wij zijn aards, menselijk, wij zijn eerder laag-bij-de-grond dan hemels, gericht op het hogere, wat van omhoog komt.

Wat Nicodemus gebeurde – gebeurt dat ons ook niet voortdurend? Dat we dat van die nieuwe, geestelijke geboorte al snel kwijtraken, vergeten. Begrijpelijk! Want je kunt er ook niets mee, je kunt het niet vatten, vastleggen, organiseren of vaststellen – ‘ik ben wedergeboren’. Aan geboren worden kun je zelfs niets toe of af doen! Hij kwam tot het zijne, maar de zijnen namen Hem niet aan – zou dat nu niet ook over ons gaan?

Dat we het wezen, het wonder van het evangelie kwijtraken – juist als we denken dat we het vast hebben. Als we nieuw-geboren denken te zijn. Als we ons gelovige en kerkelijke leven op orde hebben, met stille tijd, de diensten, de dingen die we doen voor anderen, onze ethiek en levensstijl, ‘het goede leven’. Of herkent u dat niet, dat je het soms ook zomaar kwijt kunt zijn. Het vuur, de overtuiging. En al die dingen die wij doen – goede dingen, waar de Geest, de hemel in kan zitten – kunnen voordat we er erg in hebben toch vooral dingen worden *die wij doen*. Maar wij kunnen daar de Geest niet in blazen. En we moeten die Geest ook niet te snel claimen. Als een soort vrome aankleding van wat in wezen onze dingen zijn.

Die Geest is als de wind, die waait – en van waar en waarheen, dat ontgaat ons. Dat moet van boven komen – en dat komt zij ook.

Het evangelie van vanmorgen – uit Numeri en Johannes – doet twee dingen. Het duwt ons naar beneden – dieper in het aardse, het menselijke, het stof – ongeestelijk. Dat moeten we weten, dat we dat zijn. Dat we daar niet zomaar uitgetakeld zijn met een eenmalige bekering of wedergeboorte, een tot geloof komen. Want wanneer zijn we dat? Waar gebeurt dat eigenlijk in het Johannes-evangelie? Bij geen van zijn leerlingen zie je het gebeuren.

Maar belangrijker is dat het ons ook omhoog trekt. Of omhoog doet kijken. Ons doet weten van een hemel, van een God die zijn Zoon laat gaan uit liefde. Een God die het aardse en duistere ziet maar daar niet over oordeelt, maar ons daarin opzoekt, die daarin licht brengt.

Dat licht geeft leven, dat komt van boven maar dat kan in ons leven ook schijnen. Wie oprecht handelt – in trouw, in liefde – die zoekt het licht, die komt tot het licht, opdat

blijkt dat die daden 'in God' zijn. Dat daar – o wonder – de Geest in werkt. Dat het meer is dat aards en vergankelijk en uiteindelijk altijd ondergaand. Dat het blijft. Dat dat geldt voor alles wat we in waarheid, in trouw doen. Ook met alles wat in onze tijd speelt – wat gaande is aan duisternis en dreiging, dat wat wij doen, hoe wij leven in God kan zijn, licht in zich kan dragen of licht kan weerspiegelen. Laten we daar opnieuw naar zoeken in deze tijd van enorme problemen, zoals de wereld op de tweesprong staat – een andere, nieuwe richting dan voorheen, of terug naar 'normaal' en meer van hetzelfde, meer-meer-meer?

Ik wil ook eindigen met Nicodemus. Hij verdwijnt van het toneel ... We horen niet hoe hij reageert, hoe hij weggaat. Dat blijft open.

Ik denk bewust. De vraag is: komt hij tot het licht.

Daarmee staan wij als hoorders/lezers naast hem. Want ook voor ons is dat de vraag. Misschien zijn wij ook wel een beetje van het toneel verdwenen. Een beetje afgehaakt bij die grote woorden als wedergeboorte, oordeel, bij het ongrijpbare. Misschien voelen we ons vooral een beetje naar beneden geduwd. Gaan we, net als Nicodemus, af door de zijdeur.

Weet dan, dat die Nicodemus, met zijn onbegrip en zwijgen, op twee momenten in het evangelie terug op het toneel verschijnt. Eind van hoofdstuk 7 en het eind van hoofdstuk 19. [Hij neemt het voor Jezus op, als iedereen hem afwijst. En hij begraaft Jezus (samen met een andere heimelijke discipel, Jozef van Arimathea) en zalft hem daarbij. Beide keren wordt erbij gezegd: 'hij die destijds – 's nachts – bij Jezus was geweest.'] Beide keren verschijnt hij in een gunstig licht. Niets spectaculairs of groots. Maar toch, er lijkt iets bij hem gebeurt. En ik zei wel dat je de nieuwe geboorte in het evangelie van Johannes eigenlijk nergens ziet. Maar misschien bij Nicodemus – en bij Maria Magdalena – nog het meest.

Ik houd het erop dat Nicodemus – met al zijn aanvankelijke onbegrip – tot het licht is gekomen. Laten wij dat ook doen. Met alles wat we doen, in het licht komen, Jezus zoeken. Dan is die wind al waaiend aan het werk, dan zou die geboorte – nieuw, van omhoog – misschien toch al begonnen kunnen zijn.